

Коваленко Олександр

(Суми, Україна)

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ
КУЛЬТУРОЛОГІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОЦЕСУ ЇХ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Анотація. У даній статті детально розглянуто питання важливості формування міжкультурної компетентності майбутніх культурологів під час їх фахової підготовки. Також в роботі зазначено, що глобалізація ставить перед освітою завдання підготовки молоді до життя в полікультурному суспільстві, а культура стає домінуючим фактором суспільного розвитку. У статті визначено, що міжкультурна компетентність є істотною характеристикою особистості культуролога. При визначенні змісту міжкультурної компетентності майбутніх культурологів слід спиратися на функціональний підхід, де професійна діяльність розглядається як сукупність взаємопов'язаних професійних функцій.

Ключові слова: культурологія, підготовка майбутніх культурологів, культура, міжкультурна компетентність, професійна підготовка, професійна діяльність культуролога.

Summary. This article discusses in detail the importance of forming intercultural competence of future culturologists during their professional training. It is also noted in the paper that globalization puts before education the task of preparing young people for life in a multicultural society, and culture is becoming a dominant factor in social development. The article defines that intercultural competence is an essential characteristic of a culturologist's personality. In determining the content of intercultural competence of future culturologists should be based on a functional approach, in which professional activity is considered as a set of interrelated professional functions.

Key words: culturology, training of future culturologists, culture, intercultural competence, professional training, professional activity of a culturologist.

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що у сучасних умовах глобалізації та інтеграції культур держава орієнтує вітчизняну освіту на розвиток особистості в контексті професійної підготовки, готової до самостійної діяльності в новому полікультурному середовищі, а також до активної взаємодії з представниками інших культур на основі толерантності та миролюбності. Обумовлені соціально-економічною ситуацією перетворення, що відбуваються в даний час у нашій державі, характеризуються інтеграцією економічної, політичної, духовно-інформаційної сфер життя, зростанням культурних комунікацій з розвитком форм людської життєдіяльності. Дані зміни сприяють взаємопроникненню культур, появі нових культурних норм.

Сьогодні країни та народи існують в умовах зростаючого взаємовпливу, а високі темпи розвитку цивілізації ставлять питання про неминучість взаємин. В результаті взаємопроникнення світоглядів і культур люди опиняються в полікультурному середовищі, де сенсом людського існування стає не тільки засвоєння кордонів культури, а й прагнення вийти за ці межі, сформувати нові простори, зрозуміти іншу культуру, підтримати її зміст і створити можливості для вільної взаємодії. Культура стверджує свої пріоритети над економікою, політикою та стає домінуючим фактором суспільного розвитку в постіндустріальну, постеконімічну епоху, що характеризується розвитком глобальних інформаційних мереж і технологій, побудовою громадянського суспільства, зростанням освіченості людей, переміщенням центру соціального життя у позаекономічне, духовне, культурне, цивільне життя, виступаючи сполучною ланкою між країнами та народами [2].

Політичні, соціально-економічні зміни, що відбуваються наразі в нашій державі, впливають на вимоги, що пред'являються до професійно-особистісного становлення людини, на систему професійної підготовки фахівців різного рівня. В результаті суспільству потрібен фахівець, який

передає соціальне знання та культурний досвід. Таким фахівцем є культуролог, який володіє знанням і досвідом культурного обміну, який транслює та зберігає культурну спадщину. Інтеграційні процеси та створення світового культурного й освітнього простору активізують тенденцію міжкультурної взаємодії. Очевидно, що система вимог до рівня професійної підготовки майбутніх культурологів змінюється відповідно до певних перетворень, які відбуваються в країні. Ефективне функціонування суспільства в ситуації міжкультурної взаємодії передбачає їх спеціальну підготовку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з обраної нами тематики показав, що в останні роки проблемою формування міжкультурної компетентності займалися такі вітчизняні та закордонні вчені, як С. Гармаєва, Л. Костикова, О. Леонтович, М. Медетова, В. Нароліна, А. Новицька, С. Сороколетов, М. Чибісова, Н. Янкина та інші, які досліджували загальні закономірності даного процесу. У педагогіці розглядаються різні аспекти професійної підготовки культурологів: формування методичної компетентності в умовах педагогічної освіти в класичному університеті (І. Бондаренко), професійно-значущої семіотичної компетенції в умовах міждисциплінарної інтеграції (Д. Чігарева). Однак аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблема формування міжкультурної компетентності майбутніх культурологів в системі вищої освіти розроблена недостатньо, а чинна практика їх професійної підготовки передбачає розроблення нового методичного оснащення. Таким чином, від культуролога сучасність вимагає якісно нового рівня розуміння та узагальнення знань про культуру та людину у всій різноманітності її зв'язків і відносин з полікультурним світом. Однак в освітній практиці вищої школи дані проблеми поки що не знаходять суттєвого вирішення: освоєння майбутніми культурологами гуманітарних дисциплін більшою мірою носить репродуктивний, інформаційний характер і мало пов'язане з практичними життєвими потребами й особистісним змістом.

Метою написання даної роботи є постановка та розгляд питань важливості формування міжкультурної компетентності майбутніх культурологів під час їх фахової підготовки у вітчизняних закладах вищої освіти.

Сьогодні наша держава переживає зміни в усіх сферах людського життя. У світовій спільноті ці процеси описуються як глобалізація, постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, суспільство знань, економіка знань. Перетворення, які відбуваються у світі, впливають на людину, на вимоги, що пред'являються до її професійно-особистісного розвитку, вдосконалення та здібностям адаптуватися до нового в подальшій її діяльності. Глобалізація ставить перед освітою завдання підготовки молоді до життя в полікультурному суспільстві, а культура стає домінуючим фактором суспільного розвитку. Політичні та соціальні зміни в сучасному суспільстві, сприяючи розвитку культури, підтверджують соціальне замовлення на професійну підготовку культурологів, які здатні до встановлення і підтримання контактів усередині своєї країни та за кордоном; до виконання різних видів професійної діяльності в умовах міжкультурної взаємодії. Сьогодні сфері культури потрібен фахівець, що володіє творчим потенціалом, організаторськими здібностями, знаннями та вміннями міжкультурної взаємодії; вміннями прогнозувати й моделювати ситуацію; здатністю приймати неординарні та відповідальні рішення [1].

Разом з тим зберігаються традиційні підходи до професійної підготовки культурологів, які не задовольняють соціальний запит на фахівця, здатного успішно виконувати професійні функції в умовах міжкультурної взаємодії. Звернення до досвіду підготовки культурологів показало, що функції їх діяльності змінювалися в залежності від потреб суспільства і розвитку сфер життєдіяльності: від дозвілєвої до культурно-просвітницької та організаційно-управлінської. Проведений нами аналіз освітньо-професійних програм за напрямом «Культурологія» дозволив зробити висновок про те, що їх обсяг і зміст не в повній мірі відображають вимоги до якості освоєння професії, висунуті суспільством та роботодавцями. В ході ретроспективного аналізу досвіду професійної підготовки майбутніх культурологів були виявлені такі

недоліки: підготовка обмежувалася сферою дозвілля, так як професійна діяльність спрямовувалася на організацію та керівництво художньою самодіяльністю як одного з видів організованого дозвілля. В сучасних умовах необхідні культурологи, здатні самостійно узагальнювати знання про культуру і людину у всій різноманітності її зв'язків і відносин з полікультурним світом, виконувати функцію збереження культурної спадщини, функцію трансляції та передачі соціального досвіду.

Теоретичний аналіз педагогічної та психологічної літератури дозволив зробити висновок про те, що в процесі професійної діяльності культуролог виконує між поколінню передачу соціального досвіду, досвіду модернізації, мінливості та трансляції культури. Якість реалізації функцій професійної діяльності вимагає визначення результативної характеристики професійної підготовки майбутніх культурологів. В ході наших наукових пошуків доведено, що професійна діяльність культуролога представляється процесом сприйняття і перетворення, декодування та інтерпретації культурних знань. Культурологи виконують діяльність, специфіка якої полягає в інтеграції її провідних видів – організаційно-управлінської та культурно-просвітницької, які виконують функції, що становлять основу професійної діяльності культуролога: збереження культурної спадщини та передача соціального досвіду. В ході аналізу літературних джерел ми прийшли до висновку про те, що для реалізації міжкультурної взаємодії необхідно формувати у культурологів міжкультурну компетентність, так як вона відображає саме контекст міжкультурної взаємодії.

Професійна підготовка культурологів повинна здійснюватися з орієнтацією на міжкультурну взаємодію. Трансляція та збереження різноманітних культурних форм в ситуації міжкультурної взаємодії вимагають здатності до пропаганди значущості культурних цінностей; до освоєння та передачі соціального досвіду; до досягнення поставлених цілей адекватно функціям їх професійної діяльності (організаційно-управлінської та культурно-просвітницької); до аналізу, оцінки та самооцінки результатів професійної діяльності в ході міжкультурної взаємодії; до аналізу поведінки партнерів і

своїї власної в ситуації міжкультурної взаємодії. Ми можемо стверджувати, що вирішенню суперечностей між наявною практикою професійної підготовки майбутніх культурологів і сучасними вимогами до особистості культуролога сприятиме сформована міжкультурна компетентність, яка являє собою сукупність спеціальних знань, міжкультурних умінь і систему ціннісних орієнтацій, необхідних для вирішення професійних завдань в умовах міжкультурної взаємодії.

Успішне здійснення культурологом професійних завдань в умовах міжкультурної взаємодії обумовлено професійною підготовкою у заклад вищої освіти, орієнтованій на провідні види діяльності в процесі міжкультурної взаємодії.

Необхідність формування міжкультурної компетентності майбутніх культурологів обумовлена розширенням міжнародної взаємодії в різних сферах в умовах глобалізації. Ідентичність функцій провідних видів професійної діяльності культурологів і функцій мови обумовлює необхідність застосування функціонального підходу до розробки структури результативної характеристики професійної підготовки майбутніх культурологів, в рамках якого професійна діяльність розглядається як загальна сума всіх взаємопов'язаних професійних функцій. На основі функціонального підходу, принципу ідентифікації функцій провідних видів професійної діяльності культуролога та функцій мови виділяються компоненти в структурі міжкультурної компетентності майбутніх культурологів, показники яких свідчать про готовність до реалізації провідних видів діяльності в умовах міжкультурної взаємодії.

Отже, підсумовуючи все зазначене вище, можна зробити наступні висновки про те, що сучасна соціально-економічна обстановка викликає необхідність в підготовці культурологів, здатних орієнтуватися в нестандартних ситуаціях, проектувати професійну діяльність в полікультурних умовах. Відкриття кордонів між державами й активне міжнародне співробітництво передбачають готовність культурологів до міжкультурної взаємодії. Ефективність адаптації

майбутніх культурологів до специфіки та особливостей професійної діяльності забезпечується формуванням міжкультурної компетентності в процесі їх професійної підготовки.

Міжкультурна компетентність є істотною характеристикою особистості культуролога. При визначенні змісту міжкультурної компетентності майбутніх культурологів слід спиратися на функціональний підхід, в рамках якого професійна діяльність розглядається як сукупність взаємопов'язаних професійних функцій. Система формування міжкультурної компетентності майбутніх культурологів, що являє собою різновид педагогічної системи, є основою теоретичного осмислення і побудови професійної діяльності. Реалізація системи формування міжкультурної компетентності майбутніх культурологів сприяє створенню педагогічних умов, що забезпечують їх професійну готовність, що виражається кількісним зростанням показників в структурі компонентів.

В якості перспективних напрямків подальших досліджень можна виділити такі, як розв'язання питань розробки методичного супроводу процесу формування міжкультурної компетентності та системи контролю якості професійної підготовки культурологів, а також засобів підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти, які готують культурологів до самостійної діяльності в новій полікультурному середовищі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Воротняк Л. І. Деякі аспекти формування міжкультурної комунікативної компетенції магістрів вищих педагогічних навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2015_1_3.pdf

2. Christine Bennett I. Comprehensive multicultural education: theory and practice. Boston: Allyn and Bacon, 2010. 413 p.

Відомості про авторів

Коваленко Олександр Вікторович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка; +380684352710; olexkovalenko@ukr.net; сертифікат: ТАК; інформація наукового відділу ЗВО; потребує отримувати запрошення від оргкомітету про наступні наукові конференції на свою електронну адресу